

«Πρόσβαση στη Γνώση» 2010

Ίδρυμα Bill and Melinda Gates

Ομιλία κατά την τελετή βράβευσης της Δημόσιας Κεντρικής Βιβλιοθήκης της Βέροιας

Ιωάννης Τροχόπουλος,
Διευθυντής, Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας
12 Αυγούστου 2010
Gothenburg, Σουηδία

Κυρία Πρόεδρε της IFLA, κυρία Διευθύντρια του προγράμματος “Διεθνείς Βιβλιοθήκες”, αξιότιμοι προσκεκλημένοι,

Εκπροσωπώ με ταπεινότητα, μία μικρή βιβλιοθήκη, σε μία μικρή πόλη της Μακεδονίας, που ανήκει στη μικρή και συνάμα μεγάλη ιστορικά χώρα την Ελλάδα. Γιαυτό και μου προκαλεί πέρα από τη συγκίνηση και έντονη αμηχανία ή δυσανάλογα μεγάλη διάκριση, η οποία απονέμεται απόψε σε όλα αυτά τα μικρά έως δυσδιάκριτα στον παγκόσμιο χάρτη, σημεία που απαρίθμησα παραπάνω, και που ωστόσο, αν και μικρά, με ανέδειξαν και μένα, ως ικανό παραλήπτη του επιφανούς Βραβείου εκ μέρους του Ιδρύματος Bill and Melinda Gates. Ελπίζω ότι το DVD που ήδη προβλήθηκε να εκφράζει ανάγλυφα την έκπληξη που μας προκάλεσε αυτή η τιμή, μία τιμή που αναδεικνύει τη Βιβλιοθήκη της Βέροιας ως έργο ξεχωριστό, χωρίς αυτό να σημαίνει, ότι μονοπωλούμε την εξαιρετικότητα. Υπάρχουν παντού πολλές άλλες αξιολογότερες επίσης βιβλιοθήκες. Εκφράζω την ευγνωμοσύνη μου, τη δική μου και όλων των πολύτιμων συνεργατών μου που η Βιβλιοθήκη της Βέροιας κρίθηκε άξια αυτής της τόσο τιμητικής αναγνώρισης και τις άσβεστες ευχαριστίες μας. Σας διαβεβαιώ ότι το Βραβείο αυτό θα δώσει νέο κίνητρο, νέα ώθηση στις ευθύνες μας να εντείνουν την επαγρύπνησή τους και στα ευρύτερα επιδιωκόμενα.

Έχω ίσως σπάσει το ρεκόρ ομιλιών, καθώς έχω κληθεί σ'ένα μεγάλο αριθμό εκδηλώσεων να αναπτύξω μιλώντας, τι αγαθό αποτελεί η ύπαρξη ακόμα και της πιο μικρής αφανούς βιβλιοθήκης. Κι ίσως αυτό να με έχει ενθαρρύνει να είμαι κάπως φλύαρος, άρα και πληκτικός. Θα προσπαθήσω λοιπόν, η μακρηγορία μου εδώ, να μη δημιουργήσει και σε σας συμπτώματα πλήξης, όσο κι αν αγαπημένο ου ανάγνωσμα είναι το δοκίμιο του Joseph Brodsky “*In Praise of Boredom*” («σε έπαινο της πλήξης»)¹. Παρακαλώ για την ανοχή και την υπομονή σας στο θαυμαστό ταξίδι από τη Βέροια του Νότου στο Gothenburg εδώ στο Βορρά.

¹ Brodsky, Joseph (1997), *Grief and reason: essays*. Farrar, Straus Giroux, pp. 104-114.

Θα περιοριστώ στην αναφορά των πραγμάτων που οραματίζομαι να πετύχω μελλοντικά, παρακινημένος τώρα κι από το χρέος μου απέναντι στο μεγάλο βραβείο που μου απονέμετε.

Πρώτο όραμα, η βιβλιοθήκη που με πολύ μόχθο οργάνωσα να συνεχίζει να αποτελεί μοντέλο, κέντρο αριστείας για πολιτιστικά και εκπαιδευτικά ιδρύματα στην Ελλάδα, αλλά επίσης και για την ευρύτερη περιοχή των Βαλκανίων. Ένας οργανισμός που θα αναπτύξει συνεργασίες και συνέργειες όχι μόνο σε τοπικό επίπεδο, αλλά επίσης με κέντρα αριστείας σε όλο τον κόσμο. Μεταμορφώνοντας τη Βέροια σε σφύζουσα και δημιουργική κοινότητα: αυτό είναι που θα επιθυμούσα να δω και αυτό είναι που μου επιτρέπει το παρόν βραβείο να ονειρευτώ.

Ίδρυμα Gates, σε ευχαριστώ για το ONEIPO.

Έπειτα, να δω γενικά τις βιβλιοθήκες να ηγούνται στον τομέα του πολιτισμού. Υπάρχουν πολλοί ικανοί πολιτικοί και οικονομικοί ηγέτες, αλλά οι βιβλιοθήκες χρειάζεται να εστιάζουν την προσοχή τους στη δημιουργία περιβάλλοντος για την καλλιέργεια της πολιτιστικής παιδείας, κάτι που συχνά αγνοείται από τους πολιτικούς και οικονομικούς ηγέτες στις χώρες μας.

Τέλος, να δω τις ελληνικές βιβλιοθήκες στην κορυφή του προγράμματος της κεντρικής κυβέρνησης και των τοπικών αυτοδιοικήσεων. Τώρα είναι καιρός να συνδέσουμε τις υπηρεσίες βιβλιοθηκών με τις εθνικές προτεραιότητες και με μεγάλα ζητήματα, όπως κοινωνική συνοχή, ψηφιακή ενσωμάτωση, πολιτιστική και εκπαιδευτική ανάπτυξη. Ελπίζω ότι η επιρροή αυτού του βραβείου θα είναι καταλύτης για μεγαλύτερη ανάπτυξη σε εθνική κλίμακα για τις βιβλιοθήκες ως χώρων καινοτομίας και πολιτιστικής ηγεσίας.

Συγχωρείστε που εμψυχώνω τις αδύνατες φιλοσοφικές μου ανησυχίες και βλέψεις συμβουλευόμενος την Πολιτεία του Πλάτωνα:

“και όταν πια φτάσουν [οι πολίτες] τα πενήντα, ... [τότε θα] γνωρίσουν το καθαυτό αγαθό, ... αφοσιωμένοι βέβαια τον περισσότερο καιρό τους στη φιλοσοφία, παίρνοντας όμως επάνω τους, όταν έρχεται η σειρά του καθενός και το βάρος της διοίκησης και της εξουσίας, αποκλειστικά και μόνο για χάρη της

*πολιτείας και όχι σα νάταν τίποτα καλό για τους ίδιους, παρά υποχρέωση απαραίτητη*².

Υπάρχουν πολλοί άνθρωποι και ιδρύματα που έχουν συμβάλει στην επιτυχία της Βιβλιοθήκης της Βέροιας. Ο κατάλογος είναι πολύ μακρύς. Έτσι πρέπει να τον περιορίσω και θα ήθελα μόνο να αναφέρω δύο (2) παραδείγματα συνεχούς αφοσίωσης στην καινοτομία και στη δημιουργικότητα.

Το ένα είναι η Δημοτική Βιβλιοθήκη του Ελσίνκι και η Δημόσια Βιβλιοθήκη του Aarhus και οι διευθυντές τους Maija Berndtson και Rolf Hapel, αντίστοιχα. Τους συνάντησα πολλά χρόνια πριν και έχω εργαστεί μαζί τους σε πολλά προγράμματα. Έχουν γίνει - για ποικίλους και διαφορετικούς λόγους - μοναδική πηγή έμπνευσης και δύναμης για μένα προσωπικά, καθώς και για τη Βιβλιοθήκη της Βέροιας.

Επιπλέον, θα ήθελα να εκφράσω την ευγνωμοσύνη μου στον Καθηγητή Richard Hartley, διευθυντή του Institute for Humanities and Social Science Research (Ίδρυμα για την Έρευνα στις Ανθρωπιστικές και Κοινωνικές Επιστήμες) στο Μητροπολιτικό Πανεπιστήμιο του Manchester. Ήταν ακριβώς 20 χρόνια πριν, όταν του παρουσίασα σε μια σελίδα το σχέδιό μου για την ανάπτυξη μιας σύγχρονης υπηρεσίας βιβλιοθήκης στην Ελλάδα. Ήταν ο μέντοράς μου και έτσι σήμερα παραλαμβάνω το **Βραβείο για την Πρόσβαση στη Μάθηση για το 2010**. Πρόκειται για ένα μεγάλο ταξίδι, πολύ περιπετειώδες με ένα θρίαμβο στο τέλος του.

Richard, σε ευχαριστώ.

Πριν προχωρήσω, επιτρέψτε μου να κατονομάσω μερικούς μύθους, τους οποίους αυτό το βραβείο στη Βιβλιοθήκη της Βέροιας καταρρίπτει:

Πρώτος μύθος: οι άνθρωποι που ζουν στις νότιες χώρες της Ευρώπης δεν διαβάζουν πολύ, δεν χρησιμοποιούν βιβλιοθήκες και επομένως δεν χρειάζονται τις βιβλιοθήκες. **ΛΑΘΟΣ**. Οι πολίτες της Βέροιας απέδειξαν ότι οι Έλληνες αγαπούν το διάβασμα, συχνά χρησιμοποιούν τις βιβλιοθήκες και τις χρειάζονται πραγματικά πιο πολύ σε περιόδους κρίσης όπως η σημερινή. Ακόμα και αν οι πολίτες του Νότου χρησιμοποιούν άτυπα δίκτυα επικοινωνίας για να βρύνουν λύσεις στα προβλήματά τους, οι δημόσιες βιβλιοθήκες ανοίγουν νέους ορίζοντες, χωρίς να εξαλείφουν τις παραδόσεις. Οι βιβλιοθήκες βρίσκονται στην καρδιά των κοινοτήτων τους ως νέα πηγή. Αυτό το βραβείο μαρτυρεί ότι οι άνθρωποι χρειάζονται βιβλιοθήκες που είναι

² Πλάτων, *Πολιτεία*. Εισαγωγικό σημείωμα-Μετάφραση, Ν.Μ. Σκουτερόπουλος, Αθήνα, Πόλις, 2002, (Βιβλίο Ζ, 540b)

σφύζοντες και ευέλικτοι οργανισμοί, οι οποίοι αφουγκράζονται τις ανάγκες της τοπικής κοινωνίας και προνοούν για τις ανάγκες αυτές.

Δεύτερος μύθος: ένα εθνικό πρόγραμμα αποτελεί προϋπόθεση για την ανάπτυξη μιας βιβλιοθήκης υψηλών προδιαγραφών. Πραγματικά αυτό που μπορούμε να δούμε στο μέλλον, ως αποτέλεσμα της επιρροής αυτού του βραβείου είναι πιθανόν το αντίθετο, δηλαδή προγράμματα μικρότερης κλίμακας και μεγέθους να γίνονται πηγή δραστικών αλλαγών σε εθνικό επίπεδο. Η χρήση νέων τεχνολογιών με δημιουργικούς και καινοτόμους τρόπους, με βεβαιότητα, είναι σε θέση να υπερνικήσει τα εμπόδια που εδράζονται σε παλιές παραδοσιακές δομές. Ας το αντιμετωπίσουμε. Οι μικρές βιομηχανίες αντικαθιστούν τεράστιες επιχειρήσεις σε ολόκληρο τον κόσμο. Ομοίως οι μικρές βιβλιοθήκες μπορούν να γίνουν η σανίδα σωτηρίας για ανάκαμψη στη χώρα μας. Κοιτάξτε πώς ο μικροδανεισμός αποτέλεσε πρόκληση για την κυριαρχία των μεγάλων τραπεζών.

Τρίτος μύθος: οι βιβλιοθήκες χρειάζονται μια στρατηγική ανάπτυξης υπό την καθοδήγηση της πολιτείας. Το επίτευγμά μας δείχνει ότι στην καρδιά του ρόλου της βιβλιοθήκης είναι οι ανάγκες της τοπικής κοινωνίας. Από εκεί αντλούμε τη δύναμη να παλεύουμε και να συνεχίζουμε να παρέχουμε υπηρεσίες προστιθέμενης αξίας προς το κοινό. Με αυτό δεν θέλω, βεβαίως, να παραγνωρίσω το καθήκον της πολιτείας και των δημοσίων οργάνων να δημιουργήσουν το πλαίσιο και να διασφαλίσουν την ανάπτυξη των υπηρεσιών βιβλιοθήκης και πληροφόρησης σε όλη τη χώρα.

Σε ευχαριστώ, Ίδρυμα Gates, που κατέρριψες αυτούς τους μύθους, αναγνωρίζοντας σε μια μικρή βιβλιοθήκη όπως τη δική μας ότι αξίζει να απονεμηθεί κάτι σαν το βραβείο Nobel, αν μπορώ να είμαι τόσο βλάσφημος προσώρας, πηγαίνοντας σε ίδρυμα μικροδανεισμού στο Bangladesh λίγα χρόνια πριν. Θα ήταν εξαιρετικό, αν αυτή η αναγνώριση μιας μικρής βιβλιοθήκης εμπνεύσει τους διευθυντές βιβλιοθηκών **να σκέφτονται μεγαλεπήβολα πράγματα**, ακόμα και αν υπηρετούν μικρές βιβλιοθήκες σε μικρές κοινωνίες.

Η ιστορία της Δημόσιας Κεντρικής Βιβλιοθήκης της Βέροιας είναι ένα μόρφωμα ρεαλιστικών στόχων και αποστολής, **συνεχούς πειραματισμού, συνεργασίας** με άλλες βιβλιοθήκες και εμπειρογνώμονες και μιας **σταθερής επένδυσης σε ψηφιακή καινοτομία και τεχνολογίες**. Το εμπνευσμένο μας προσωπικό και η παρότρυνση των

ηγετών της κοινότητάς επιτρέπουν στη βιβλιοθήκη να σημειώνει επιτυχίες τοπικά και να επηρεάζει επίσης άλλες βιβλιοθήκες στην Ελλάδα και αλλού.

Το σύνθημά μας «**μια έξυπνη βιβλιοθήκη, μια ανοιχτή πρόσβαση**» αλλάζει την αντίληψη που έχουν οι πιο πολλοί Έλληνες για τη σύγχρονη δημόσια βιβλιοθήκη.

Λίγα χρόνια πριν η Βιβλιοθήκη της Βέροιας πήρε μια στρατηγική απόφαση να θέσει σε εφαρμογή περισσότερες υπηρεσίες για νέα παιδιά και γονείς, εστιάζοντας στην καλλιέργεια της δημιουργικότητας μέσω της καινοτομίας.

Το 2009 κάναμε ένα μεγάλο βήμα προς τα εμπρός ανοίγοντας «Τα Μαγικά Κουτιά», ένα χώρο αφιερωμένο στα παιδιά για να πειραματίζονται και να αναπτύσσουν διαβίου δεξιότητες και ψηφιακές ικανότητες. Η κύρια καινοτομία σε αυτό το πρωτοπόρο πρόγραμμα έγκειται στην υιοθεσία τεχνολογιών αιχμής για να κεντρίζουν την παιδική δημιουργικότητα και τη συμμετοχή ικανών συνεργατών και εθελοντών στην εκπαίδευση παιδιών. Σήμερα, περιφερειακοί πολιτιστικοί οργανισμοί έχουν αγκαλιάσει την ιδέα των Μαγικών Κουτιών και υποστηρίζουν την επέκταση προγραμμάτων για την προσέγγιση νεαρών πολιτών. Το σχέδιο προβλέπει τη σταδιακή μεταμόρφωση ολόκληρου του κτηρίου, της μελλοντικής βιβλιοθήκης μας, σε ένα Μαγικό Κουτί. Το όραμά μου για τα επόμενα χρόνια είναι αυτό: η Βέροια, η πόλη μου, να καθιερωθεί όχι μόνο ως η πόλη των βιβλίων, κάτι που ίσως ήδη συμβαίνει, αλλά ως η πόλη των παιδιών. Η αποστολή και το όραμα της Δημόσιας Κεντρικής Βιβλιοθήκης της Βέροιας είναι: να υπηρετήσουμε όσους δεν εξυπηρετούνται σωστά, να κτίσουμε συνεργασίες, να δημιουργήσουμε εμπειρίες και προσδοκίες. Για να πετύχουμε αυτά, πρέπει να παραμένουμε σε επαφή με την τοπική κοινωνία, να ενδιαφερόμαστε για όσα οι άνθρωποι σκέφτονται για τις υπηρεσίες μας και να ανταποκρινόμαστε θετικά στις απαιτήσεις τους.

Αισθανόμαστε ότι οι βιβλιοθήκες μας δεν πρέπει να είναι μόνο ένας χώρος, όπου κάποιος μπορεί να δανειστεί ένα βιβλίο ή να βρει την απάντηση σε ένα ερώτημα, αλλά επίσης ένα μέρος όπου οι πολίτες μπορούν να διευρύνουν τους ορίζοντές τους και να αναζητούν ευκαιρίες για ανάπτυξη και καινοτομία στην ψηφιακή εποχή.

Κυρίες και κύριοι,

Αυτό που συνέβη κατά τη διάρκεια των τελευταίων έξι (6) μηνών στη χώρα μου είναι πολύ ζημιογόνο για την αξιοπρέπειά μας. Η Ελλάδα, η κοιτίδα του δυτικού πολιτισμού και της κουλτούρας σκιαγραφείται ως μια χώρα όπου οι πολίτες της δεν νοιάζονται. Βρίσκομαι εδώ να σας διαβεβαιώσω ότι στη χώρα μου υπάρχουν ακόμα

πολλοί σκληρά εργαζόμενοι άνθρωποι, ικανοί, ταλαντούχοι, με σεβασμό και θάρρος, πρόθυμοι να μάθουν, να μοιραστούν και να δημιουργήσουν. Για τους ανθρώπους αυτούς στην Ελλάδα, αλλά και σε ολόκληρο τον κόσμο σας διαβάζω τώρα αυτό το ποίημα από την κορυφαία σύγχρονη Ελληνίδα ποιήτρια, την κα Κική Δημουλά. Μπορεί όλα αυτά να είναι *«Greek to you»*, αλλά σας διαβεβαιώνω ότι περιγράφουν το ταξίδι της Βιβλιοθήκης της Βέροιας και με μεγαλύτερη έμπνευση για μένα, το δικό μου ταξίδι μέχρι αυτό το σημείο:

ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΛΠΙΔΑ III³

Δεν το αποκλείω
Όσα νόμισα ότι μπορώ να ονειρευτώ
Σ' αυτήν να τα οφείλω

Αλλά εν γνώσει μου τουλάχιστον
Δεν καταδέχτηκα τη βοήθειά της

εκτός εάν το ίδιο το όνειρο
πήρε την ταπεινωτική πρωτοβουλία

γενικά δε ζητώ

μόνο στην προσευχή μου επιτρέπω
κάθε τόσο κάτι να χρειάζεται

γιατί ξέρω πώς λαχανιάζει στον ανήφορο
και παραιτείται γρήγορα από την κορυφή

εγώ η ίδια συνήθως δε ζητώ
ούτε και παίρνω τίποτα

απ' όσα φορτικά επιμένει
να δίνει η ελπίδα
εκτός αν μου δώσει
κανένα κλειδί

τότε ναι, ταπεινώνομαι
χωρίς ντροπή το αρπάζω

³ Κική, Δημουλά, Εύρετρα, Ίκαρος, Αθήνα, 2010

Τροχόπουλος, Ι., «Πρόσβαση στη γνώση 2010. Ίδρυμα Bill and Melinda Gates: ομιλία για την τελετή βράβευσης της Δημόσιας Κεντρικής Βιβλιοθήκης της Βέροιας», *Συνεργασία*, αρ. 2 (Σεπτέμβριος 2010). www.goethe.de/synergasia

ό,τι κλειδί και να 'ναι αυτό
και άλλης πόρτας, ξένης να'ναι
το αρπάζω
παρά να μείνω έξω

Θέλω να ευχαριστήσω το Ίδρυμα Bill and Melinda Gates που δίνει πίσω στους πολίτες της Βέροιας και σε όλους τους Έλληνες την αξιοπρέπεια και την υπερηφάνεια, αλλά ακόμα πιο σημαντικό, που μας δίνει την ελπίδα, αναγνωρίζοντας την αφιέρωση και την αφοσίωσή μας στο έργο μας.

Εκ μέρους του προσωπικού μου και εμένα, θέλω επίσης να διαβεβαιώσω το Ίδρυμα, όλους εσάς και τους συμπατριώτες μου, ότι θα συνεχίσουμε το έργο μας με πιο πολύ πάθος και ενθουσιασμό, παρά τα προβλήματα και τις προκλήσεις που αντιμετωπίζουμε.

Σας ευχαριστώ!

Μετάφραση στα ελληνικά:

Εύα Σεμερτζάκη

Συντάκτρια, περιοδικό Συνεργασία

esemertzaki@bankofgreece.gr

esemertzaki@ath.forthnet.gr